

FITXA IDENTIFICATIVA**DADES DE L'ASSIGNATURA**

Codi: 34083
Nom: Toxicologia
Cicle: Grau
Crèdits ECTS: 9
Curs acadèmic: 2025-26

TITULACIONS

Titulació	Centre	Curs	Període
1201 - Grau en Farmàcia	Facultat de Farmàcia i Ciències de L'alimentació	4	Anual

MATÈRIES

Titulació	Matèria	Caràcter
1201 - Grau en Farmàcia	Toxicologia	OBLIGATÒRIA

COORDINACIÓ

RUIZ LEAL MARIA JOSE

FERNÁNDEZ FRANZÓN MÓNICA

RESUM

L'assignatura de Toxicologia (34083) és una assignatura obligatòria de Quart curs del Grau de Farmàcia, que s'imparteix en la Facultat de Farmàcia de la Universitat de València. Esta assignatura disposa en l'actual pla d'estudis d'un total de 9 crèdits ECTS que s'imparteixen amb caràcter anual. L'objectiu fonamental és la formació toxicològica que permeta interpretar les dades científics relatius als medicaments. Per a això es proporcionaran als estudiants els coneixements necessaris sobre toxicologia bàsica, mecanismes de toxicitat, avaluació de la toxicitat, toxicitat de medicaments i productes sanitaris com a agents potencials d'efectes adversos utilitzats amb pautes terapèutiques correctes o com a responsables d'intoxicacions agudes. Així com coneixements sobre les metodologies que permeten deduir concentracions de tòxics en mostres biològiques, aliments i mostres mediambientals per a assegurar nivells que proporcionen benestar a la població.

CONEXIMENTS PREVIS

RELACIÓ AMB ALTRES ASSIGNATURES DE LA MATEIXA TITULACIÓ

No s'ha especificat restriccions de matrícula amb altres assignatures del pla d'estudis.

ALTRES TIPUS DE REQUISITS

Per a cursar Toxicologia és necessari partir del coneixement d'una sèrie de conceptes bàsics de Biologia, Fisiologia, Química i Bioquímica que l'estudiant deurà ja posseir. Aquestos conceptes formen part del contingut de les assignatures impartides durant els cursos anteriors del Grau.

COMPETÈNCIES / RESULTATS D' APRENENTATGE

-

Actuar amb autonomia en l'aprenentatge, prenent decisions fonamentades en diferents contextos, emetent judicis sobre la base de l'experimentació i l'anàlisi i transferint el coneixement a noves situacions.

Avaluar els efectes terapèutics i tòxics de substàncies amb activitat farmacològica.

Avaluar els efectes tòxics de substàncies amb activitat farmacològica: reaccions adverses medicamentoses. Intoxicacions agudes i cròniques.

Col·laborar eficaçment en equips de treball, assumint responsabilitats i funcions de lideratge i contribuint a la millora i desenvolupament col·lectiu.

Conèixer els conceptes bàsics de toxicologia.

Conèixer els diferents processos toxicocinètics (absorció, distribució, metabolisme i excreció) i ecotoxicocinètics.

Conèixer i comprendre, des del mateix àmbit de la titulació, les desigualtats per raó de sexe i gènere en la societat; integrar les diferents necessitats i preferències per raó de sexe i de gènere en el disseny de solucions i resolució de problemes.

Conèixer i manejar les fonts d'informació bàsiques relacionades amb la toxicologia.

Conèixer la naturalesa, mecanismes d'acció i efecte dels tòxics i recursos en cas d'intoxicació.

Contribuir en el disseny, desenvolupament i execució de solucions que responguen a demandes socials, tenint en compte com a referent els Objectius de Desenvolupament Sostenible.

Demostrar raonament crític i autocrític en l'àmbit de la titulació, considerant aspectes com ara l'ètica professional, els valors morals i les implicacions socials de les diferents activitats realitzades.

Desenvolupar habilitats de comunicació i informació, tant orals com escrites, per a tractar amb pacients i altres professionals de la salut al centre on s'exercisca l'activitat professional. Promoure les capacitats de treball i col·laboració en equips mul

Desenvolupar habilitats per a actualitzar els coneixements i emprendre estudis posteriors, incloent-hi

l'especialització farmacèutica, la investigació científica i desenvolupament tecnològic, i la docència.

Dissenyar i avaluar assajos toxicològics.

Dur a terme les activitats de la farmàcia clínica i social, seguint el cicle de l'atenció farmacèutica en relació a la seguretat dels medicaments i productes sanitaris.

Mòdul: Biologia. Determinar els riscos biològics associats a la utilització de substàncies i processos de laboratoris implicats.

Mòdul: Medicina i Farmacologia. Avaluar els efectes toxicològics de substàncies i dissenyar i aplicar les proves i anàlisis corresponents.

Mòdul: Medicina i Farmacologia. Conèixer la naturalesa, mecanisme d'acció i efecte dels tòxics, així com els recursos en cas d'intoxicació.

Mòdul: Medicina i Farmacologia. Conèixer les tècniques analítiques relacionades amb diagnòstic de laboratori, tòxics, aliments i medi ambient.

Mòdul: Medicina i Farmacologia. Dur a terme les activitats de farmàcia clínica i social, seguint el cicle d'atenció farmacèutica.

Mòdul: Medicina i Farmacologia. Promoure l'ús racional del medicament i productes sanitaris.

Mòdul: Química. Determinar els riscos associats a la utilització de substàncies químiques i processos de laboratori.

Posseir i comprendre els coneixements en les diferents àrees d'estudi incloses en la formació del farmacèutic/a.

Promoure l'ús racional dels medicaments i productes sanitaris.

Proposar solucions creatives i innovadores a situacions o problemes complexos, propis de l'àmbit de coneixement, per a respondre a les diverses necessitats professionals i socials.

Reconèixer les pròpies limitacions i la necessitat de mantenir i actualitzar la competència professional, i donar especial importància a l'autoaprenentatge de nous coneixements basant-se en l'evidència científica disponible.

Saber aplicar el mètode científic i adquirir habilitats en el maneig de la legislació, fonts d'informació, bibliografia, elaboració de protocols i altres aspectes que es consideren necessaris per al disseny i avaluació crítica d'assajos preclínic i clínic

Saber comunicar-se de manera efectiva, tant de manera oral com escrita, adaptant-se a les característiques de la situació i de l'audiència.

Saber interpretar, valorar i comunicar dades rellevants en els diferents vessants de l'activitat farmacèutica, usant les tecnologies de la informació i la comunicació.

Ser capaç de transmetre idees, analitzar problemes i resoldre'ls amb esperit crític, adquirint habilitats de treball en equip i assumint-ne el lideratge quan calga.

Tenir coneixements bàsics en gestió clínica, economia de la salut i ús eficient dels recursos sanitaris.

Tenir coneixements de tècniques analítiques relacionades amb diagnòstic de laboratori en intoxicacions produïdes per medicaments.

Tenir habilitats d'utilització segura de medicaments tenint-ne en compte les propietats físiques i químiques incloent-hi qualsevol risc associat a l'ús.

DESCRIPCIÓ DE CONTINGUTS

1. Introducció a la toxicologia

Toxicologia: Introducció. Evolució històrica. Ciències relacionades. Branques actuals. Bibliografia. Conceptes toxicològics. Tipus d'intoxicacions. Relacions dosi efecte i dosi resposta. Selectivitat, sensibilitat i marge de seguretat.

2. Toxicocinètica

Fases de l'acció tòxica. Fase d'exposició. Vies d'entrada dels xenobiòtics. Mecanismes de pas dels tòxics a través de les membranes biològiques. Absorció. Distribució, fixació i excreció dels tòxics. Biotransformacions dels tòxics. Reaccions de fase 1: oxidació, reducció, hidròlisi i hidratació. Reaccions de Fase 2: Sulfatació, glucuronació, acetilació, metil·lació, conjugació amb glutatió i aminoàcids. Mecanismes de toxicitat. Apoptosi i necrosi. Toxicitat inespecífica. Toxicitat específica reversible i irreversible. Reaccions immunitàries. Mecanismes immunitaris. Tipus d'al·lèrgies. Fenòmens d'inhibició, activació i inducció enzimàtica. Factors que modifiquen els efectes tòxics. Factors que depenen de l'individu. Factors genètics. Factors mediambientals i factors socials.

3. Evaluació de la Toxicitat

Procediments d'avaluació toxicològica. Mètodes alternatius. Assajos in Vitro. Substrats biològics i indicadors de toxicitat. Estudis d'efectes generals: toxicitat aguda i de dosi repetida. Assajos d'efectes específics: potenciació, pell, ulls i comportament. Carcinogènesi, mutagènesi, teratogènesi, efectes tòxics sobre la reproducció. Avaluació del risc i estimació de la seguretat.

4. Metodologia per a detectar resultats negatius de la medicació: Metodologia de seguiment farmacoterapèutic

Reaccions adverses medicamentoses. Criteris per a determinar una reacció adversa. Estudis de farmacovigilància. Metodologia en seguiment farmacoterapèutic. Introducció al mètode Dáder. Classificació de resultats negatius de la farmacoteràpia/medicació. Cas clínic.

5. Reaccions adverses de medicaments i productes sanitaris sobre òrgans i sistemes

Efectes adversos dels fàrmacs sobre el sistema nerviós central i perifèric. Efectes adversos dels fàrmacs sobre artèries i capil·lars pulmonars. Trastorns venós oclusius pulmonars. Bronquis i vies aèries baixes. Efectes adversos dels fàrmacs sobre l'aparell cardiovascular. Hipertensió, vasoconstricció perifèrica i hipotensió. Efectes adversos dels fàrmacs sobre l'aparell digestiu. Efectes adversos i mecanismes d'acció tòxica dels fàrmacs sobre el fetge. Efectes adversos i mecanismes d'acció tòxica dels fàrmacs sobre el renyo. Efectes adversos dels fàrmacs sobre la sang i els òrgans hematopoiètics. Anèmies, neutropènia, agranulocitosi i trombocitopènia. Tumors hematològics secundaris. Trastorns de l'hemostàsia. Efectes adversos dels fàrmacs sobre la pell. Lesions cutànies elementals. Efectes adversos dels fàrmacs sobre el sistema endocrí. Efectes adversos sobre la hipòfisi, glàndules suprarenals, tiroide i pàncrees. Efectes adversos dels fàrmacs sobre l'aparell locomotor. Efectes adversos dels fàrmacs sobre els òrgans dels sentits. Efectes tòxics sobre els òrgans de la visió. Efectes tòxics sobre l'òrgan de l'audició i de l'equilibri. Efectes tòxics sobre l'òrgan del gust i de l'olfacte.

6. Toxicologia clínica

Epidemiologia de les intoxicacions agudes. Antagonistes i Antídots. Assistència i tractament en les intoxicacions agudes. Intoxicacions agudes per medicaments. Intoxicacions agudes per productes d'ús domèstic: Càustics i Plaguicides. Drogodependències.

7. Toxicologia alimentària i ambiental

Origen i fonts dels principals compostos tòxics presents en els aliments i el medi ambient que afecten a l'home, abordant els mecanismes d'acció, principals efectes tòxics i mesures preventives.

8. Toxicologia analítica

Anàlisi química - toxicològica. Presa de mostres i tipus d'anàlisi toxicològica. Cadena de custòdia. Assajos immunoquímics.

9. Practiques

Es proposen 4 hores/sessió. Les pràctiques són d'assistència obligatòria. Els estudiants presentaran una memòria una vegada realitzades les pràctiques i hauran de superar un examen per escrit. Les pràctiques programades són les següents.

1. Toxicologia farmacèutica i bases de dades
 - 1.1. Seguretat en el maneig de productes químics
 - 1.2. Bases toxicològiques de dades en internet
2. Extracció de fàrmacs des de fluids biològics
 - 2.1. Identificació de tòxics
- 3.- Determinació de salicilats
3. Determinació de fenobarbital en plasma per cromatografia líquida (CL)
4. Determinació d'alcohol en sèrum per cromatografia de gasos (CG)
5. Determinació de benzodiazepines en plasma per CL
6. Determinació de trazodona en plasma per colorimètrica
7. Determinació de fenotiazines en orina per espectrofotometria
8. Determinació de teofilina en sèrum per CL
9. Determinació de paracetamol en plasma per CL

VOLUM DE TREBALL (HORES)

ACTIVITATS PRESENCIALS

Activitat	Hores
Tutories	3,00
Teoria	53,00
Seminari	6,00
Laboratori	28,00
Total hores	90,00

ACTIVITATS NO PRESENCIALS

Activitat	Hores
Assistència a altres activitats	0,00
Elaboració de treballs individuals o en grup	20,00

Estudi i treball autònom	25,00
Preparació de classes	65,00
Preparació d'activitats d'avaluació	15,00
Resolució de casos pràctics	10,00
Total hores	135,00

METODOLOGIA DOCENT

El desenrotllament de l'assignatura s'estructurarà de la manera següent:

Classes teòriques Inclouran 2 hores cada setmana en què el professorat proporciona a l'estudiant una visió global del tema, a més de la informació necessària per a comprendre els continguts de la matèria. En les dites classes s'estimula al propi estudiant perquè realitze la busca d'informació accessòria o complementària, orientant-li en l'ús de les fonts bibliogràfiques necessàries. Per al seguiment de la classe es recomana a l'estudiant que revise amb anterioritat el material que el professor deixa en l'aula virtual.

Sessions de **tutoria especialitzada en grup**. S'organitzaren en grups reduïts d'estudiants amb la finalitat d'orientar als estudiants i determinar el funcionament del curs. Serà el medi idoni perquè els estudiants plantegen els dubtes o qüestions que els vagen sorgint al llarg del desenrotllament del temari.

Sessions **pràctiques de laboratori**. Es realitzaran en grups reduïts i la seua assistència és obligatòria. Es dirigeix pas a pas el treball de l'estudiant, per a aconseguir que adquirisca destresa manual en el laboratori i resolga per si mateix els problemes que li són plantejats. Els estudiants exposen a la resta del grup els resultats obtinguts i es discuteix la interpretació toxicològica dels mateixos.

Dins d'aquest bloc s'inclou una pràctica d'ordinador, en la que s'orienta a l'estudiant sobre la busca d'informació toxicològica en Internet i l'accés a bases de dades d'utilitat en Toxicologia.

Seminaris/treballs. Es realitzarà un treball en grup sobre un tema plantejat pel professorat a fi d'exposar-ho a la resta de la classe i generar un debat posterior. S'entregarà per escrit amb antelació a l'exposició un guió als companys. El grup és supervisat personalment pel professorat de forma periòdica i els orienta en la busca de fonts bibliogràfiques i en l'anàlisi crítica de les dades trobades en les dites fonts. El professorat aconsella sobre el plantejament general del treball, de manera que fomenten la capacitat de treball, de síntesi i d'investigació de l'estudiant.

A les sessions tant teòriques com pràctiques, s'indicaran exemples de les aplicacions dels continguts de l'assignatura en relació amb els Objectius de Desenvolupament Sostenible (ODS), així com en les propostes de temes per als seminaris expositius. Amb això es pretén integrar l'aplicació de les ODS en la docència de la toxicologia per proporcionar a l'estudiant els coneixements i habilitats relacionades, així com promoure la reflexió i la crítica. Dels 17 ODS es farà especial èmfasi en els objectius següents relacionats amb la toxicologia: ODS3, ODS4, ODS5, ODS12, ODS13 i ODS17.

3, ODS4, ODS5, ODS12, ODS13 i ODS17.

AVALUACIÓ

Per presentar-se a l'examen escrit final és obligatori haver realitzat les pràctiques de laboratori.

Un **10%** de la nota de l'assignatura s'obtindrà com resultat de la preparació i presentació de les activitats proposades en **seminaris i tutories**. Les notes dels seminaris expositius se guardaran 2 anys consecutius. La falta d'assistència amb regularitat a classe de seminaris o a les tutories es veurà reflectida de forma negativa en la qualificació corresponent a aquest apartat.

Un **25%** de la nota correspondrà a les **pràctiques** de laboratori que són d'assistència obligatòria, les quals s'avaluaran l'últim dia de les pràctiques amb una activitat pràctica que es proposarà als estudiants equivalent al 5%, la qual es mantindrà dos anys seguits (per a aquells estudiants que no superin l'assignatura en la primera matrícula. L'altre 20% equivaldrà a les preguntes de pràctiques de laboratori i casos pràctics mitjançant d'un examen escrit.

Es realitzarà un examen de **teoria** al final del **primer semestre** corresponent a la primera part del temari, on es podrà eliminar matèria a partir de un 5 sobre 10 i que suposarà el **30%** de la nota final. La nota de l'examen parcial es guardarà per a l'examen de la segona convocatòria (del mateix curs acadèmic). Els estudiants que hagen eliminat matèria en el primer parcial sols s'avaluaran a l'examen final de la segona part del temari, els que no hagen superat l'examen parcial, aniran amb tots els continguts teòrics de tot el temari a l'examen final.

L'altre **35%** de la nota s'obtindrà a partir dels resultats obtinguts en els exàmens corresponents als **continguts teòrics** de l'assignatura del segon semestre.

Es requereix imprescindible haver aprovat l'examen teòric i haver realitzat les pràctiques per a sumar la puntuació del seminari. Per a sumar el percentatge corresponent a seminaris i tutories, els continguts teòrics i pràctiques s'han de superar amb un 5 sobre 10. Per a superar l'assignatura, es té que obtindrà una qualificació igual o superior a 5 en l'examen final.

A aquells estudiants que no superen l'assignatura en la primera convocatòria, se'ls guardarà la nota corresponent a seminaris per a la segona convocatòria (del mateix curs acadèmic).

L'estudiant que no realitza l'examen teòric i ha realitzat seminaris o pràctiques durant l'any acadèmic, en la primera convocatòria es considerarà "No presentat" i en la segona convocatòria com "No presentat".

La còpia o plagi manifest de qualsevol tasca de l'avaluació suposarà la impossibilitat de superar l'assignatura, sotmetent-se seguidament als procediments disciplinaris oportuns. S'ha de tenir en compte que, d'acord amb l'article 13. d) de l'Estatut de l'Estudiant Universitari (RD 1791/2010, de 30 de desembre), és deure un estudiant abstenir-se en la utilització o cooperació en procediments fraudulents en les proves d'avaluació, en els treballs que es realitzen o en documents oficials de la universitat.

Davant pràctiques fraudulentes es procedirà segons allò establert pel **Protocol d'actuació davant pràctiques fraudulentes a la Universitat de València** (ACGUV 123/2020): <https://www.uv.es/sgeneral/Protocolos/C83.pdf>

BIBLIOGRAFIA

- Agencia Española de Medicamentos y Productos Sanitarios, <http://aemps.es/>
- European Medicines Agency, www.ema.europa.eu/
- International Vademecum, www.vademecum.es/
- Catálogo de especialidades farmacéuticas. Consejo General de Colegios Oficiales de Farmacéuticos (Blot plus 2.0) 2013; <http://www.portalfarma.com/>
- e-libros disponibles a través del Servicio de Biblioteca y Documentación de la Universidad de Valencia, <http://trobes.uv.es/>
- Ballantine B, Marss T, Syversen T. 2000. General and applied toxicology. McMillan Reference Ltd., London
- Bataller R. 2004. Toxicología Clínica, Servicio de Publicaciones Universidad de Valencia, Valencia
- Bello J, López de Cerain A. 2001. Fundamentos de Ciencia Toxicológica. Díaz de Santos, Madrid
- Flórez J. (editor). Farmacología humana 6ª ed. Elsevier Masson, 2013
- Krishnan K, Andersen ME. 2001. Principles and Methods of Toxicology. Taylor & Francis, 4ªed., London
- Klaassen CD, Watkins JB. 2005. Casarett y Doull. Fundamentos de Toxicología. Mc Graw-Hill

Interamericana, Madrid

- El manual Merck de diagnóstico y tratamiento. 2007. Elsevier España, Madrid
- Niesink RJM, de Vries J, Hollinger MA. 1996. Toxicology. Principles and Applications. CRC Press, Boca Raton, Florida
- Rang & Dale. Farmacología. 9ª ed. Elsevier, 2019
- Repetto Jiménez M, Repetto Kuhn G. 2009. Toxicología Fundamental. 4 ed. Díaz de Santos, Madrid
- Gil Hernández F, Pla Martínez A, Hernández Jerez A. 2019. Manual de toxicología. 2 ed. Editorial técnica Avicam
- Nogué Xarau, X. 2019. Toxicología clínica. Ed. Elsevier España, SLU
- Asociación Española de Toxicología, <http://www.aetox.es>
- Portal de búsqueda de información toxicológica, <http://busca-tox.com>
- Lee A. 2007. Reacciones adversas de los medicamentos. 1º edición. Pharma editores
- Revista de Toxicología, <https://rev.aetox.es/wp/>
- Dinis-Oliveira RJ, Dias Carvalho F, de Lourdes Bastos M. 2018. Toxicologia fundamental. 1ª edición. Lidel, Lisboa